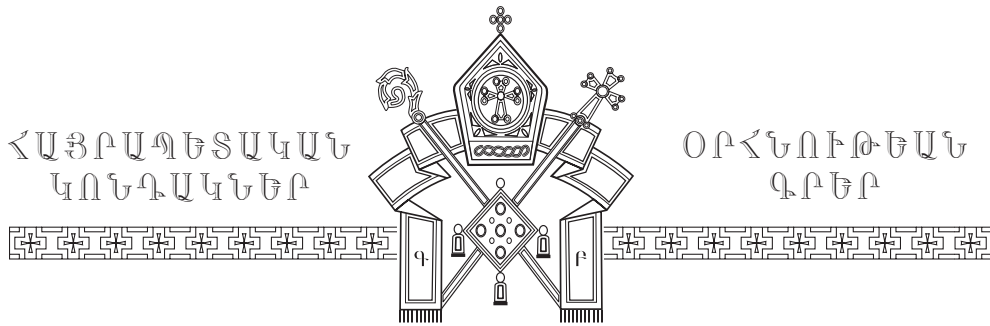

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՈՍՔԸ
«ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆ»
ԽՈՐԱԳՐՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ**

(Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 9 սեպտեմբերի, 2021 թ.)

Բարձրաշնորհ հոգեւոր հայրեր,

Մեծահարգ տիկնայք եւ պարոնայք,

Ուրախ ենք ողջունելու ձեզ հայոց հոգեւոր կենտրոն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում եւ բերելու հայրապետական Մեր օրհնությունը «Կրոնական ազատություն եւ խաղաղություն» խորագրով այս համաժողովի անցկացման առթիվ: Գնահատելի են Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում գործող Արցախի հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանության գրասենյակի եւ հանձնախմբի ջանքերը՝ այստեղ մեկտեղելու ազատության ու խաղաղության վեհ գաղափարների համար իրենց ծառայությունն աշխարհում բերող նվիրյալների, որոնց համատեղ ջանքերի համագումարը մեծապես կնպաստի այդ գաղափարների վերարժեւորմանն ու ամրապնդմանը:

Ազատության եւ խաղաղության գաղափարները մարդկության պատմության տարեկիցներն են եւ այսօր էլ շարունակում են մնալ արդիական, մանավանդ երբ աշխարհի տարբեր մասերում բռնությունների, հակամարտությունների, պատերազմների առկայությունը հաճախ փորձ է արվում հիմնավորել ազատության կամ խաղաղության հաստատման կեղծ օրակարգերով: Քրիստոնեական մտածողության համաձայն՝ ազատությունը դրսևորվում է Բարձրյալի կամքի հետ մարդկային կամքի ներգաշնակությամբ: Այս համոզումով է Պողոս առաքյալը հայտարարում.

«Ուր որ Տիրոջ Հոգին է, այնտեղ ազատություն է» (Բ. Կորնթ. Գ. 17): Հի-րավի, առանց ազատության եւ խաղաղության գաղափարների վերաբե-րյալ կրոնական վսեմ ըմբռնումի՝ հնարավոր չէ հասնել մարդկային ազա-տությունների ու իրավունքների ճշգրիտ ընկալմանն ու իրացմանը:

Աշխարհիկ հասկացողությամբ ազատությունը մեկնաբանվում է որ-պես անձի կամարտահայտման եւ ազատ գործելու իրավունք՝ այլոց ազա-տությունների հանդեպ վտանգների ու սահմանափակումների բացառու-մով: Ազատության գաղափարի ըմբռնումները, ինչպիսի հիմքի վրա էլ կառուցվեն, անվիճարկելիորեն պիտի կոչված լինեն ծառայելու մարդ-կանց ներդաշնակ ու խաղաղ համակեցության ապահովմանը, սուրբգրա-յին «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» (Ղուկ. Բ. 14) պատ-գամի իրագործմանը: Այս իմաստով ցանկանում ենք բարձրաձայնել Մեր երջանկահիշատակ նախորդներից Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթո-ղիկոսի խոսքերը խաղաղության մասին. «Ամեն բանի մասին կարելի է տարակարծիք լինել եւ վիճել. խաղաղության հրամայականը, սակայն, վեր պետք է լինի ամեն վեճից եւ դառնա բոլորի համար մտածելու եւ գործելու գերագույն կանոն: Մեր՝ հոգեւորականներիս առաքելությունը պետք է լինի մեր հոգու բոլոր ուժերով աղոթել Աստծուն եւ շտկարացող եռանդով գործել՝ բարոյական ուժն առավել ու առավել հզորացնելու ուղ-ղությամբ, որպեսզի ազգությունների ու պետությունների միջեւ ստեղծ-վեն խաղաղարար հարաբերություններ բոլոր տեսակի հարցերի լուծման ճանապարհի վրա»: Սիրելիներ, Աստծու օրհնությունը, կյանքի առաջըն-թացն ու երջանկությունը խաղաղության մեջ են: Խաղաղության մեջ է նաեւ հույսը գալիքի: Քրիստոնյաներիս համար խաղաղության կոչել եւ խաղաղություն հաստատել նշանակում է վկայել Քրիստոսին: Մեր Տիրոջ ու Փրկչի պատգամն է՝ «Խաղաղութիւն արարէք ընդ միմեանս» (Մարկ. Թ. 49): Արդարեւ, առ Աստված մեր հավատի դրսեւորումն են խաղաղու-թյանն ուղղված մեր քայլերը, քանզի հավատն ինքը մարդու խաղաղու-թյան ուխտն է Աստծու հետ:

Խաղաղությունը կարող է արգասիքներ բերել եւ հարատեւել ար-դարության գործադրմամբ: Պարտադրված խաղաղությունը, առանց արդարության, բարիքի փոխարեն ցավ ու տառապանք է ծնում, ատե-լություն ու թշնամանք բերում մարդկային կյանքում: Չնայած ազա-տության ու խաղաղության անհրաժեշտության համընդհանուր գի-տակցումին ու ձգտումին, աշխարհում առ այսօր հաղթահարված չեն

բռնությունները, պատերազմները, էթնիկ-ազգամիջյան ատելությունը եւ դրանց հիմքի վրա իրագործվող աշխարհավեր ոճրագործությունները: Ավելին, այդպիսի գործողությունները շարունակում են իրականացվել արդիական նորագույն գիտատեխնիկական նվաճումների եւ միջոցների օգտագործմամբ:

Անհատի եւ ազգերի ազատության ու խաղաղության նկատմամբ ատելության եւ անհանդուրժողականության դրսևորումների մարդկությունը բախվել է բազմիցս: Մեր ժողովուրդն իր պատմության ընթացքում եւս կրել է ազատության ոտնահարման եւ էթնիկ ատելության հետեւանքները: Մեր ժողովրդի կյանքում այդպիսի ողբերգական իրադարձություններ տեղի ունեցան 20-րդ դարասկզբին, երբ Օսմանյան կայսրությունում մեկ եւ կես միլիոն հայ զոհ դարձավ Ցեղասպանության, եւ հայ ժողովուրդը մեծագույն կորստի վիշտը կրեց՝ զրկվելով նաեւ իր պատմական հայրենիքից: Մարդկության պատմության առաջին ցեղասպանության հանդեպ անտարբերությունն ու իրավական միջոցների կիրառման հապաղումը բերեցին այլ ցեղասպանությունների եւ մարդկության դեմ հանցագործությունների, որոնց ցավալի հետեւանքներից էին անցյալ դարի կեսերին իրագործված հոլոքոստը, 20-րդ դարավերջում՝ Կամբոջայի, Ռուանդայի, Դարֆուրի ցեղասպանությունները եւ այլն:

Նման ցավալի իրադարձությունների բախվեցինք բոլորովին վերջերս, երբ Արցախում բնակվող մեր ժողովրդի նկատմամբ Ադրբեջանի կողմից լայնածավալ պատերազմ սանձազերծվեց: Ռազմական գործողությունների ընթացքում, որում ներգրավված էին թուրքական զինված ուժեր, միջազգային ահաբեկչական խմբավորումներ, գործածվեցին ֆոսֆորային եւ արգելված այլ զինատեսակներ նաեւ խաղաղ բնակավայրերի եւ ժողովրդի դեմ: Այդ ողբերգական իրադարձությունների հետեւանքով զոհվեցին ու հաշմանդամ դարձան հազարավոր անձեր, ավերվեցին բնակավայրեր, տասնյակ հազարավոր ընտանիքներ դարձան գաղթականներ, շատերը, ինչպես զինվորականների, այնպես էլ խաղաղ բնակչության շրջանից, անգամ ռազմական գործողություններից հետո գերեվարվեցին եւ մինչ այսօր Ադրբեջանում պահվում են դաժան պայմաններում, միջազգային մարդասիրական իրավունքի կոպիտ խախտումներով: Հայ ռազմագերիների ազատ արձակման եւ կրոնամշակութային արժեքների պահպանության ուղղությամբ կատարած աշխատանքի համար ցանկանում ենք եւս մեկ անգամ Մեր գնահատանքը եւ

շնորհակալությունը հայտնել միջազգային մարդասիրական, եկեղեցական ու միջեկեղեցական բոլոր հաստատություններին եւ կազմակերպություններին եւ այստեղ ներկա ձեզ ամենքիդ:

Պատերազմի օրերին սրբավայրերի ու մեթոդությունները եւ ավերումը, որի դրսևորումները եղան նաեւ պատերազմից հետո, վկայում են Արցախից հայկական հետքը ջնջելու Ադրբեջանի քաղաքականության մասին, ինչպես որ 2003 թ. հիմնապես ոչնչացվեց Զուղայի հայկական գերեզմանոցի ավելի քան վեց հազար խաչքար, եւ տարածքը վերածվեց հրաձգարանի: Դեռեւս թարմ են հիշողությունները, թե պատերազմական գործողությունների հետեւանքով վերջին տասնամյակներին ինչպիսի մշակութային կոթողների ավերածություններ տեղի ունեցան Աֆղանստանում, Իրաքում, Սիրիայում, Եգիպտոսում: Այս առումով խիստ անհրաժեշտ են միջազգային հանրության եւ համապատասխան կազմակերպությունների միահամուռ ջանքերը՝ կանխելու մշակութային եղեռներ, ապահովելու կրոնական եւ մշակութային հուշարձանների պահպանությունը: Հրամայական է Ադրբեջանի վերահսկողության տակ անցած տարածքներում ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի փորձագիտական առաքելության կողմից հայկական մշակութային ժառանգության վիճակի գնահատումը, որին ամեն կերպ խոչընդոտում է Ադրբեջանը: Ի հավելումն՝ նշենք, որ Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո Ամենապատիվ Կիրիլ Պատրիարքի, Ռուսաստանի Դաշնության նախագահ տիար Վլադիմիր Պուտինի, ռուսական խաղաղապահ ուժերի ջանքերով հնարավոր եղավ ապահովել Դադիվանքի պատմական մեր հնագույն սրբավայրի կենսագործունեությունը, որտեղ այսօր վեց վանական իր հոգեւոր ծառայությունն է իրականացնում:

Սիրելիներ, հայ ժողովուրդը եւ Հայոց Եկեղեցին դարեր ի վեր պատմական հանգամանքների բերումով եւ հատկապես Հայոց ցեղասպանության հետեւանքով ապրել եւ շարունակում են ապրել աշխարհի գրեթե բոլոր աշխարհամասերում, ամենատարբեր կրոնամշակութային միջավայրերում՝ խաղաղ համակեցությամբ բնակվելով իսլամական, բուդդիստական, հինդուիստական, հուդայական, քրիստոնեական հարանվանություններին հետ՝ լավագույն վկայությունը բերելով աշխարհում կրոնների երկխոսության եւ խաղաղ համակեցության: Կրոնի ազատությունն այսօր էլ գերակա սկզբունք է: Այն ամրագրված եւ երաշխավորված է միջազգային հիմնարար հռչակագրերով, պայմանագրերով, ժողովրդավարական երկրների սահմանադրություններով եւ օրենքներով: Կրոնական

ազատության գաղափարը, սակայն, հաճախ իրագործվում է խղճի ու դավանանքի համամարդկային արժեքների ներքո քողարկվող կրոնական ազատության չարաշահումով: Ակնհայտ է, որ դավանանքի ազատության իրավունքի շղարշի տակ ներկայում ձեւավորվում եւ գործունեություն են ծավալում կրոնական նորոգյա տոտալիտար աղանդներ, որոնք, խեղելով մարդկանց հոգեւոր եւ հոգեկան վիճակը, քայքայիչ գործունեությունամբ պառակտում են մտցնում ընտանիքներում, հասարակության կյանքում, թշնամանք սերմանում ավանդական կրոնական կառույցների նկատմամբ: Այս առումով եւս պետք է ամեն ջանք ներդնել, որ կրոնական ազատության գաղափարները չարիքի պատրվակ չդառնան, այլ ծառայեն մարդկանց, հասարակությունների եւ ժողովուրդների բարօրությանն ու լուսավոր գալիքին, ամրապնդեն արդեն կես դարից ավելի զարգացող միջեկեղեցական եղբայրության ու համագործակցության ոգին, ծառայեն համընդհանուր քրիստոնեական վկայությանն աշխարհում:

Համաժողովի հարգարժան մասնակիցներ, առ Աստված աղոթքով վերստին Մեր օրհնությունն ենք բերում ամենքիդ եւ ողջունում ձեր ներկայությունը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում: Մաղթում ենք, որ աշխարհի տարբեր երկրներից ժամանած կրոնական առաջնորդների, եկեղեցականների, առաջատար գիտնականների ու փորձագետների կողմից ներկայացվող զեկույցները եւ արգասավոր քննարկումները բարի նպաստ լինեն աշխարհում ազատության եւ խաղաղության ամրապնդմանը: Սուրբ Հոգու առաջնորդությունն ենք հայցում ձեզ եւ արդյունավոր ընթացք համաժողովի աշխատանքներին:

